

незаконним обігом наркотиків. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Серія ПРАВО. № 81 (3). С. 180–184. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.26>

15. Chornous Yu., Leliuk T. Organization of forensic examinations in criminal proceedings as a condition for the effectiveness of the investigation of 234 criminal offences. Law Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2023. № 13 (2). P. 50–62. DOI: <https://doi.org/10.56215/naiachasopis/2.2023.50>

16. Потоцький М. М. Затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Дис. до-ра філософії за спец. 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький. 2022. 275 с.

17. Мустаца І. В., Пелешок О. М., Василенко О. Ю. та ін. Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у тому числі вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій: методичні рекомендації. Офіс генерального прокурора. 2022. 45 с.

18. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій): Науково-методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України. Х.: ХНУВС, 2021. 124 с

Шляхта Віктор Вікторович,

менеджер Львівського регіонального управління Департаменту корпоративної безпеки АТ «Укрзалізниця»

РОЗСЛІДУВАННЯ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ): ВІД ПОБУДОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СТАНДАРТІВ

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) під час війни, коли від наповнення бюджету залежить обороноздатність держави, впливає не тільки на економічні показники, можливість здійснювати незалежну внутрішню та зовнішню політику, але й на виживання держави як такої. Саме тому ефективне розслідування таких ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України) прямо вказує

на притягнення винуватих у їх вчиненні, а також на наповнення бюджету (через застосування механізму звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 212 КК України через виконання обов'язку сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)).

Відповідно до підслідності детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). За статтею 2 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 № 1150-IX детектив Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ України) – це службова особа БЕБ України, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності БЕБ України.

Відповідно до звіту про діяльність БЕБ України за 2023 р. аналітики БЕБ України виявили ризики ухилення від сплати податків в особливо великих розмірах: 1) у сфері організації та проведення азартних ігор казино в мережі Інтернет з боку групи компаній, які ухилилися від сплати податків на загальну суму понад 520 млн грн; 2) у сфері будівництва підприємствами, які отримали бюджетні кошти на загальну суму понад 290 млн грн; 3) у грошово-кредитній та інвестиційній сфері на суму понад 920 млн грн; 4) у сфері продажу амуніції – 30 млн грн [1]. За статистичними даними Офісу Генерального прокурора було усього зареєстровано кримінальних проваджень: 1) в 2021 р. – 760; 2) в 2022 р. – 390; 3) в 2023 р. – 914; 4) в січні-вересні 2024 р. – 706 [2].

Здійснення розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) пов'язується із побудовою та використанням окремої криміналістичної методики (як системи наукових положень і рекомендацій щодо організації та здійснення розслідування та запобігання окремим видам злочинів [3, с. 3]). В криміналістичній літературі відзначається зростання інтересу до проблем розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) та побудови відповідної методики [4; 5; 6; 7; 8].

Побудова окремої криміналістичної методики щодо ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) вимагає використання системи наступних елементів: 1) криміналістична характеристика злочину; 2) обставини, що підлягають з'ясуванню у

кримінальному провадженні; 3) особливості виявлення ознак злочину; 4) дії на етапі відкриття кримінального провадження; 5) тактика слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 6) профілактичні дії слідчого [3, с. 5].

Останнім часом розслідування злочинів супроводжується застосуванням стандартів (протоколів), які мають міжнародний / іноземний характер. Разом із цим відсутньою є відповідь на питання щодо необхідності та можливості їх застосування в українських реаліях. У криміналістичній традиції розслідування кримінальних правопорушень прийнятим є використання методик розслідування, що містять наукові та практичні рекомендації за певною вищезгадану структурою. Саме тому використання стандартів розслідування виглядає зайвим. Однак дослідження стандартів розслідування різних категорій кримінальних проваджень вказує на особливості стандартів, що пов'язується із встановленням виключно мінімальних стандартів розслідування, надання таких стандартів незалежними неурядовими організаціями, надання їх широкому колу зацікавлених суб'єктів (громадським активістам та організація, журналістам, науковцям, розслідувачам та одночасно представникам влади, слідчим, прокурорам, тощо), розробка таких стандартів часто здійснюється із залученням наукових правових шкіл.

Тому міжнародні стандарти розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) [9; 10] здатні відігравати важливу роль не тільки в розслідуванні, але й в побудові методики розслідування такого кримінального правопорушення в майбутньому. Враховуючи створення нового органу розслідування – Бюро економічної безпеки України і здійснення функцій досудового розслідування новою процесуальною фігурою – детективом, – використання міжнародних стандартів розслідування даної категорії кримінальних проваджень вже зараз є важливим для підвищення ефективності їх діяльності.

Відповідно до цих стандартів розслідування ухилення від сплати податків пов'язують із податковими злочинами (*tax crimes / taxing crime*), білокомірцевою злочинністю (*white-collar crime*), податковим шахрайством (*tax fraud*), корупційними злочинами, відмиванням брудних коштів. Стала модель розслідування податкових злочинів (2017, 2020), запропонована Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD, Paris), визначила 10 принципів, які є необхідними для такого розслідування: 1)

впевнитися, що податкові правопорушення криміналізовані; 2) розробити ефективну стратегію боротьби з податковими злочинами; 3) мати адекватні повноваження з розслідування; 4) мати ефективні повноваження із заморожування, арешту та конфіскації активів; 5) ввести організаційну структуру з певними зобов'язаннями; 6) забезпечити адекватні ресурси для розслідування податкових злочинів; 7) зробити податкові злочини предикатним злочином при відмиванні коштів; 8) мати ефективну основу для внутрішнього міжвідомчого співробітництва; 9) забезпечити наявність механізмів міжнародного співробітництва; 10) захист прав підозрюваних [9].

Отже, дослідження ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) під кутом зору поєднання розроблюваних методик та стандартів розслідування, що здійснюється БЕБ України, є важливим та необхідним для підвищення ефективності розслідування даної категорії кримінальних проваджень. Результатом їх застосування може стати покращення взаємодії між органами розслідування та оперативними органами, а також міжнародного співробітництва, коли ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) стають передумовою для вчинення податкових злочинів, відмивання коштів, господарських та корупційних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2023 рік. БЕБ України. URL: <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2023%/Звіт%20про%20діяльність%20БЕБ%20за%202023%20рік.pdf>

2. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

3. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 2. За ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019.

4. Матусовский Г. А. Экономические преступления : криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999.

5. Мілевський О. П. Початковий етап досудового провадження у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010.

6. Потомська Н. А. Особливості збирання і дослідження документів у справах про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010.

7. Лоневський Л. М. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності під час сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): дис. ... доктора філософії. Львів, 2020.

8. Шкута О. Методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Підприємництво, господарство і право, 2021, № 4.

9. Fighting Tax Crime: the Ten Global Principles. OECD, Paris, 2017. P. 3; Tax Crime Investigation Maturity Model. OECD, Paris, 2020.

10. Money Laundering of Serious Tax Crimes. Enhancing Financial Intelligence Units' Detection Capacities and Fostering Information Exchange. Egmont Bulletin. Egmont Group, IEWG, July 2020.

Шнайдер Катерина Богданівна,
аспірант кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

У розумінні норми статті 98 КПК України одним із головних джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо вчинення кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є документи, зокрема документи у складі тендерної пропозиції, бухгалтерські документи, господарські угоди, первинні документи, що фіксують здійснення господарських операцій, тощо. Специфіка розслідування кримінальних правопорушень у цій сфері зумовлює необхідність проведення ретельного огляду та вивчення вилучених документів.

При розслідуванні кримінальних правопорушень огляд є найбільш важливою слідчою (розшуковою) дією, що спрямована на виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Особливість проведення цієї